

פרפורי לשון.

Quand un peuple tombe esclave,
tant qu'il tient sa langue, c'est comme
s'il tenait la cle' de sa prison.

Alphonse Daudet.

הואיל וזכינו לכך, שהדבור העברי מהקים גם בלי אגודות וחברות ומציאותו היא מחוץ לחדרים המתוקנים ושותא דינוקא; כשתדלו הלגלוגים מבפנים ואף ההתנגדות הנמרצה במלה, וכל אותה שפעת הקולמוסים שנשחברו לא הועילה ולא הוסיקה, הרי נכנס דבר זה בין היצירות האימיות הממשיות, המעונות מפוח והשנחה מעולה מצדה המעשי, והגדרה נכונה בטיבה ומהותה בעיון; וכל זה בלי פולמוס עם מי שיהיה וכלי תוכחה ודברים יתרים, אלא מתוך הסתכלות ישרה, מתוך כנוחת-הנפש וצלילות-הדעת.

הדבור העברי—מה הם הנורמים הנכונים והמבעים, והיכן מונח כקודו? בחוג זה של המדברים עברית מהגלים שני נורמים, אחד צבורי ואחר אישי. ושניהם נובעים מן התחיה. ומשום שהחוש הצבורי רופף אצלנו במדה יתירה, הלכך לא תפס גורם זה מקום חשוב ביותר בהנועה זו, והגורם השני עולה עליו בכל. וכשם שהתחיה בכללה נושאת עליה אופי של תחיה אישית, ואך המכשולים הגדולים, המונעים בפני ההגשמותה של הנאולה האישית אצל כל פרם, גרמו לזו הצורה הצבורית, שאינה בעיקרה אלא חיצונית וכסות עינים לזה המתרחש בלב, כך הדבר נוהג גם בהנועה של תחיה הדבור העברי; ולפי שכאן המכשולים העיקריים מועמים באמת, לפיכך נחגלה יותר היסוד האישי בחוג זה, ועליו כדאי להתעכב.

מה טיבה של תחיה אישית זו ביחס להדבור העברי?

תחלה צריך להניח, כי לא היכחות מדעיות ומעטים חברתיים שמו את הדבור העברי כפי רוב המתחילים, אף לא לשם הכלית גאולה התכונה וכשאנשי המדע שבקרבנו עמדו מנגד, וראשי הגואלים חשבוהו לדבר מפל

לא נבחרו אלה ולא מהרו לסלק את ידיהם. ובשרבים מן הסופרים הגדולים לא חשו בזה שום התרוממות הנפש, ובטעמים המעודן ובאיסטיניסותם היתירה הרגישו מעין נועל לזה הנראה בעינים כמין ספורט בעלמא, צעקני וקולני, שלא לבד את האזנים הוא צורם אלא אף קדושת הלשון ועדנתה הוא מחלל, אף או לא נרתעו לאחוריהם אלה המעטים והבודדים; כי אכן לא מן החוץ בא להם הרעיון הזה, ולא מתוך רוב מהשבה ועיון באו לידי כך, אלא זהו פרי הרגשה טמירה שהלכה וגמלה לאט לאט.

אהבה נפלאה זו לשפתנו, שנשארה לנו לפליטה בתוך הסגולות המעטות האוצרות היקרים של האומה, ששמרה אותם בלבה, מחבא זה שיר האויב לא חשלוט בו, נשתמרה אצלנו ימים כל כך רבים, ואנו לא הרהרנו בזה ולא הרגשנו בערכה של מתנה זו; כי אכן לחמנו היתה, לחם חוקנו יום יום, המצוי בדינו בשפע, כאויר לנשימה שאין אדם טהרה בו, ומבעית היתה לנו אהבה זו ואנו לא ידענו. אהבנו את שפתנו, נפשנו היתה קשורה בה ותמימים היינו ולא קשרנו לה ורדים וכלילים. שמור שמרנוה שמירה מעולה, אלא שלא אהבנו את האריכות היתירה, וברמז ספרני עמה, בהצאי-מלים וקטע-דברים המתפקנו, ואך אחת ידענו, כי שפה זו נשמרת אצלנו, ומעולם לא פקפקנו בזה.

אך ימי האמונה התמימה חלפו, וימים אחרים באו אחריהם, ימי הנקורת העצמית לאור אבוקת החיים, והלב העברי הגדול הוצא ממחבואו ונבדק לאור הנר, וכל נמף דם שחלהל בו נשקל ונמדד ונערך באמת-המדה של השכל, וכל קורטוב של אמונה הוכנס בכור המצרף של המדע והחיים. ואלה התמימים שכחו, כי ביחס אלינו יש מדע מיוחד, שאינו נכון כלל וכלל, כי יוצא הוא מתוך הנחות מזויפות הבאות מתוך ההשקפה המוטעת על חיינו, מינם וערכם. המדע הרי הוא דבר, שאין אנו ברובנו הגדול מוכחים לו, ולפיכך אין לנו לפקפק בו. וגורר-דעה זו הנחיל לנו ירושה יפה, שלא במהרה נשתחרר הימנה. לגבי המדע והחיים-הרי עצם מציאותו של עמנו בתור עם מוטל בספק גדול. וסתם ספק-הכי גרסינו-לחומרא: לא עם, לא עדה - אך עדר. לגבי המדע והחיים-הרי ארץ ישראל-מהה, עם ישראל-מה, ושפת ישראל-מה. וירושה זו רודפת אחרינו כצל. אנו הכואבים את כאב האומה, האין יש שנתמרמר עשר פעמים ביום למראה כל פגימה קלה בחיי עמנו, שיש למצוא סיוע וסעד להנחה זו של המדע והחיים? אנו, המתקוממים בכל לבנו נגד הזיוף והעול הגדול מצד מאורי-עולם אלה, וכי השתחררנו אנו מדעות אלה שחרור שלם עד כדי שכחה גמורה? ואהבתנו לעמנו, אהבה לבכיה, המה וחשאית, אהבה טבעית זו, שהיתה גאותנו והפארהנו בכל ימי נדודינו הרבים, כלום לא נפגעה אף היא ברב או במעט בהשפעתן של הדעות המוטעות עלינו, שנפוצו בעולם והכו שרשים אף בנו? אלא שהחיים האמתיים חוקים מכל אלה הזיופים ההיסטוריים, ויום יבוא וכולנו נביר ונדע, מה הם החיים לנו, וכבר רואים אנו את החלוצים: אלה נשתחררו כבר שחרור גמור, והם הולכים ומשחררים את אלה הנאבקים עוד עם נפשם, ואור האמת של חיינו בוקע ועולה מתוך הלכבות העורנים לחיים.

ובאופן מופלא וישנה מזה היתה ההתאבקות עם הזיוף ההיסטורי בנוגע

פרפורי לשון

ללשונו. השכינה נסתלקה מגדולי ישראל, ולא יכלו לראות את אור האמת, והדעה הנכונה על דבר לשוננו פגרה מלבוא. הנצחון הגדול של לשוננו, שהיתה חיה ומהלכת בספרינו, עור את עינינו, ולא היה בני העוז להבוע מאת עצמנו יותר, ולבלי עמוד כחצי-הדרך. והימים ימי הרת מעשים גדולים ומחשבות עמוקות, והידים פלאית עבודה, ונראה היה הרבר כשהוא לעצמו כקל-העורך בעיקרו, ומה גם שהשפה משתמרת בידינו יפה, וספרות לה הכתפתהת וגדלה מיום ליום, ונרחה הרבר לפי שעה - נרחה, ולא נתבטל. נרחה-ומעמם ונמוקם אחס: כן, הרבר מצד עצמו טוב ויפה; אלא שיש גם עוררין, ובעיקר הרבר אין עתותינו פנויות עכשו דבר זה; בשעה פנויה, חביבי, בשעה פנויה, עכשו ידינו מלאה עבודה...

ואלה שיריהם לא היו מלאות עבודה, אלה שהתעמקו במכמני-נפשם וינקו את מוזן רוחם מצנורות נשמת אומתם, ורוחם המשתהרת שאפה לשלמות והרמוניה, לא יכלו לבלי הגיע לוו הדרך, שהחיים הפנימיים מובילים אליה. מכיון שנשתחררו מוז הדעה, שבאה אלינו מן החוץ, על ערכה החיוני והממשי של לשוננו; מיד צפה זו ההרנשה: חיה היא לשוננו. והואיל וכך, הרי עול אנו עושים לה במנהגנו עמה מנהג שפה מנהג לכחצה, ואנו חומאים לנפשנו, העורגת וצמאה לשלמות ולאמת. אמת החיים - והרי זה אנו מבקשים, לזה אנו מתפללים זה כמה. למה אין האנשים רוצים בכך? לכו ושאלו לנתיבות-עולם, עולם זה המיוחד והמשונה והמכאיב בזרותו. אוון שלא שמעה זה אלפי שנים קול עברי טבעי נבהלה ונאממה, ולשון שקשקה בכל השפות שבעולם מלבד בוי שלנו, מהרה והשמיעה: אין אני מאמינים. ודבור זה האחרון נקלט מן החוץ. החוץ לא שמע באמת זה אלפי שנים דבור עברי, אך לא כן בני-עמנו. כלום לא שמעו אלה את הצלצול העברי ערב ובקר וצהרים? כלום לא השתפך לבם במסיקה נעימה זו של שיר השירים בערבי שבתות:

פִּי הִנֵּה הִסְתִּי עֲבָר,

הַגִּישָׁם חֶלְפִי, חֶלְפִי לֹא,

הַנִּצְנִים נִרְאוּ בְּאַרְץ,

עַת הַזְמִיר הַגִּיעַ,

וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע -

בְּאַרְצֵנוּ!

הַתְּאֵנָה חִנְטָה פְּגִיָּה,

וְהַנִּצְנִים - סְמָדָה -

נִחְנוּ בַיּוֹם!

כן, אך מקרה היה ונשכח כל זה לשעה קלה. החוץ הרהים אותנו והשכית מלבנו תירת רבנו. אך יסורו נא הסגורים מעינינו, וקול אהר תקשבנה אזנינו:

חִיָּה דִּבַּח אֶתְרַת... נִבְהוּ שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם,

נִגְלִי מִתְקִים פְּהִינִים, בְּחִבֵּי יָדַיִם -

עַל הַדֶּר עֲמֻדוֹת רַגְלֵי הָאֲבִיב!

עוד לא פָּרְצוּ הַבְּנֵהוֹת, אֵין עוֹד צִלְצִל־תְּרוּעָה—
 מֵאֵלֶיךָ תִּתְפַּשֵּׁט שִׁירָה זִכָּה וְצִנּוּעָה,
 אֲרוֹת רַבִּים בְּמֹו פְּקָעִים וְעוֹלִים...
 תִּכְבוּ בְּמַעַט! וְהִתְפַּרֵץ עַל הַתַּיִם הַחֲתוּמִים,
 יִצְיֵן פִּתְאֹם וַיִּתְגַּל כָּל יְעוּזוֹ הָעֲלוּמִים,
 כָּל הַבּוֹחֹת הַפְּרִים, הַגְּדוֹלִים!
 עוֹד בְּמַעַט וַיִּחְשַׁתְּפֹכּוּ בְּפִרְחִים לְכַנִּים
 גַּם גְּעוּבֵי הַתְּדָשִׁים וַחֲלֻמוֹתֵי הַיְשָׁנִים,
 כִּי גַם בָּם נִשְׁבָּה רוּחַ הָאֲכִיב.
 וּמִלְכָּבִי הַמְּלֵא כָּל הַגִּינֵי אֲשִׁיחָה,
 וּבְךָ מְעוֹת מְזֻהָרוֹת שְׁחֹר יְאוּשֵׁי אֲדִיחָה—
 הֵיטָה רוּחַ אַחֲרֵת מְסָכִיב!...
 (ביאליק).

וכשמהר לכך וירוח גלו, אין לפניך שוב חקירות, שקול דעת והוכחות
 מדעיות, ובאומץ־לב אתה נגש לגמור בנין זה, שהחלו אבותיך הקדמונים. לשון
 השאירו לך אלה הענקים, שמימיהם אתה שותה ושבעינותיהם הזכים מובלת
 נשמתך, — והיעמוד כך לכך לצר אותה בגוילים קרים, ולא תדביקה אל שפתך
 החמות, ולא תרטיבה בנשימת פיך, ולא תגלה את נאון־אבותיך לעיני באי
 עולם? והיה כי תדר מארץ לארץ ותראה לשונות פורחות וממלאות את חללו
 של עולס־יה בצלצולי מוסיקה לשינית נעימה, וקנאתך תתלקח בקרבך, כי
 אין מלה כלשונך, ואבותיך הענקים יעמדו עליך וקראו לך: הקם את שמנו על
 נחלתנו! התאטום אוניך משמוע, והסגור את פיך מדבר? —
 — לכך טהור ורך. ונפשך עורגת לשלמות ואמת; יודעת את אשר
 עליך לעשות.

כך היתה ההתחלה. וההמשך? וכינתים שבה ותפרח השפה בארץ
 אבותינו, וההי שם לשפת החי והצומח, וכפעם בפעם היא שולחת לנו ברכתה,
 ברכה תחיה. ומכאן ואילך נהערבבו המושגים. ויש שחלום הנאולה
 תלוי עליה; ויש שחשבונית־צבור כרוכים בה; ויש שצקון־לחש לה, תפלת
 יחיד העומד בקרן־זווית ולבו ונפשו נתונים לה; ויש שקולה קול טבעי, צחוק
 כסף עליו, המשתפך ומתגלגל במרחב, בהר ובעמק, בים וכיבשה, בלי
 השבונות מה לפנים ומה לאחור, בלי מרירותה של מלחמת הלשונות, בלי
 התאבקות החורף והאביב, הקפאון והיצירה.
 והיה כי נשמע את זה הצחוק העליו והטבעי, יש שיתגנבו צלילי הדו
 להוך לבכנו ונפשנו המלא גיל, וזהרו יאיר כפנת לבכנו ימים רבים.